

Szőlőskertek Pozsonytól Modorig. Borvidék a Kis-Kárpátokban

Szerző: **Mohos Mária**

Pozsony a Kis-Kárpátok Dunáig tartó vonulatánál feküdt, s a délnyugat–északkelet csapásirányú dombor keleti oldalán alakult ki a helyi borvidék. A Pozsonytól Nagyszombatig húzódó szőlőskertek tőkeit a jó adottságú délies oldalakra telepítették. A nap sugarai késő délutánig érték a fürtöket, s ettől vált kiváló termőhelyé.

A középkori önálló magyar állam bukását okozó mohácsi csatavesztés, majd Buda, Fehérvár, később pedig Esztergom török kézre kerülése ellehetetlenítette a korábbi udvari központok működését, új koronázóvárost kellett kijelölni. Így esett 1536-ban Pozsonyra a választás, amely a magyar trónra került Habsburg-család számára a lehető legjobb döntés volt. Közel volt Bécshez, s a Duna szűkülő medre miatt a vár alatt álló hajóhíd – a jégzajlást leszámítva – állandóan biztosította az átkelést. A folyón gyorsan és kényelmesen lehajózhattak Bécsből Pozsonyba és a félszáz kilométer visszaút lóvontatással sem tartott sokáig.

Az ország egyik nyugati kapujának számító városban és a környező falvakban nagy kertekben szőlőműveléssel foglalkoztak, melyre a közeli Pozsonyszőlős neve is utal. Az esztergomi érsek és a pannonthalmi apát ültetvényei mellett a helyi birtokos családok (Illésházyak, Pálffyak) is nagy szőlőkkel bírtak. A szőlők megmunkálására német telepeseket hoztak, akik kiváltságaikat megtartva tovább növelték a szőlőterületeket. Falvak sora alakult a keleti lejtőkön már az Árpád korban, melyekből a bort Alsó-Ausztriába és Morvaországba is szállították.

Amikor a magyar országgyűlés Pozsonyt a királyság ideiglenes koronázóvárosává nyilvánította, alapvetően megváltozott a település szerepköre. Bár országgyűléseket és koronázást nem minden évben tartottak, ezen események miatt a város nagy forgalomra és főúri jelenlétre rendezkedett be. A fokozatosan bővülő fővárosi szerepkör 1790 után stabilizálódott, mivel a II. Lipót által elfogadott törvény szerint a diétát háromévente mindenképpen össze kellett hívni. Bár ez nem történt meg maradéktalanul, a „tekintetes Karok és Rendek” a polgári forradalomig – növelve a város népességét és fogyasztását – sokszor és sokat üléseztek Pozsonyban.

A reformkori fővárosban új fogadókat nyitottak, mesterek, kereskedők költöztek a településre, s mindez ugrásszerűen növelte a borfogyasztást. A kortárs Fényes Elek statisztikái szerint az országgyűlésnek színhelyet adó városnak 42 ezer fő körüli állandó lakossága volt, akik mellé egy-egy diétai ülés alkalmával a követek, az alkalmanként ezer főt is elérő, gyakorlaton lévő jurátusok hada, az érdeklődők és a családtagok összességében tízezer fővel is megnövelhették a fogyasztók számát. A város szőlőtermelőin kívül a Kis-Kárpátok Pozsonytól északkeletre eső városaiból szintén nagy mennyiségű bort hoztak a szekerek. A török időszakban

felemelkedett Szentgyörgy, Bazin és Modor a 16–17. században szabad királyi városi jogot kapott, melyhez az alapot a borkereskedelmük teremtette meg.

Szentgyörgyről azt írja a kortárs: „Fekszik két kinyuló szőlőtőkékkel beültetett hegyek közt, Posonhoz 2 órányira.” A város határa kiváló termést adott, és „Fő élelmök a lakosoknak a szőlőmivelés, a minthogy fejr asztali borok az egész vmegyében legjobbnak tartatik, sőt aszuszőlőjük is a tokaival sok tekintetben vetélkedhetik. Ismertető jelei ezen aszuszőlőbornak: a világos, arany szín (a tokainak világos zöld szín), a kövérség, édesség, és egy különös kelemes zamat, továbbá hogy kifejtésére 3-4 esztendő legalább megkivántatik, s ez alatt mindig törkölyén kell állnia.”

A Kis-Kárpátok legjobb szőlőkertjei Szentgyörgyön voltak a reformkorban. Hasonló megjegyzést írt Fényes Elek Bazin határáról, melynek „Szőlőhegye hires asztali fehér bort terem”, de ott az aszúsodás ritkábban fordult elő. Pozsonyhoz a városok közül legtávolabb Modor fekszik, melynek határában „nyugotra és északra szőlőhegyek” vannak, ahol „roppant, és sok bort terem, de jóságára nézve a bazini, szentgyörgyi, grúnai borokkal ki nem állja a versenyt”.

A borvidék hordóit 1840 szeptemberétől Szentgyörgytől az első magyarországi közforgalmú lóvasúton szállíthatták, majd hat évvel később Nagyszombatig közlekedtek a szerelvények. A modoriak nem csak a szőlőjük minőségében maradtak alul a délebbi városoknál, de a gondolkodásukban sem haladtak a korrallal, s elutasították a vasút bevezetését, nehezítve ezzel saját kereskedelmi tevékenységüket. A nagyszombati végállomás további fogyasztók számára tette lehetővé az akadálymentes, gyors borszállításokat. A török elől menekülő esztergomi érsekség 1820-ig tartó nagyszombati tartózkodása is segítette a környékbeli borok eladását. A rendszeres dunai hajózás megindulása, majd az 1848-ban megnyílt bécsi vasútvonal fellendítette a borvidék kivitelét, kifizetődjé lett a szőlővel foglalkozás.

Keleti Károly országos összesítéséből tudható, hogy a filoxéra magyarországi megjelenése előtt a Pozsony környéki ültetvények nagysága 8796 kat. hold volt. A szőlőt a Kis-Kárpátokban nem karózták, alacsony szinten tartották a tőkét, és tavasszal nagyobbbrészt (60%) tiszta fejmetszéssel távolították el az előző évi vesszőket. A szüretet október közepén kezdték meg, és a fürtöket szőlőtöréssel favödörökbe rakták. A kissé már összetört szemeket kádakban fabunkóval tovább „muszkolták”, zúzták. A pozsonyi borvidéken nagyon sok présház állt, s ezekben zajlott a mustnyerés sajtolókosarakkal. A gazdák legalább kétszer sajtolták az összetört szemeket, de gyakran háromszor, négyszer is megismételték a törköly préselesét. A reformkorban rendszeresen összehívott diéta nyilván hozzájárult, hogy a bort itt sikerült a legdrágábban eladni az országban, a kat. holdankénti tiszta jövedelem meghaladta a nyolc forintot.

Az október közepén kezdődött szüret hetekig elhúzódott – az időnkénti aszúsodás miatt is. A kiváló adottságok miatt a szerémségi borvidék termésátlagának kétszeresét adták az itteni ültetvények: holdanként 14 akót (750 litert). Azonban ezt a borvidéket is elérte és tönkretette a filoxéra. Az országosan támogatott szőlőrekonstrukció eredményeként az első világháború előtti évekre álltak helyre az ültetvények, melyeken a 93%-ban domináns fehér szőlőfajtákból az olaszrizlinget, a rajnai rizlinget, a zöldveltelinit és a burgundi fehérét ültették vissza. A kevés vörösbor kékfrankosból, illetve az itt honos szentlőrinciből készül.

A trianoni békediktátum után az egész borvidék Csehszlovákiához került. Bár Pozsony csak a második világháború után kezdett ipari központtá fejlődni, a lakosság számának növekedése

korántsem segítette, sőt inkább csökkentette a környéken lévő szőlők területét. A bővülő ipari negyedek, majd a domboldalak lakóházas beépítése a város határán belüli ültetvényeket teljesen eltüntette. Az önálló Szlovákia kikiáltása után a terület mégis az ország legnagyobb borvidékének számít, ahol 120 településen foglalkoznak szőlőtermesztéssel. A 12 körzetre osztott borvidéken a száz évvel korábban betelepített fajták mellé néhány, napjainkban népszerű francia szőlőfajta került, melyek termesztése a Kis-Kárpátok szőlőskertjeiben szervezeten folyik. A borvidéket – jórészt magyar és osztrák példák alapján – sikeresen kapcsolták be a turizmusba. A szőlőskertek között kanyargó borút s a Bazinban felújított múzeum visszaadja a térség korábbi időkben betöltött szerepét.